

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності міжнародна економіка
за темою:

«Удосконалення діяльності фірми в галузі зовнішньої торгівлі продукцією
сільського господарства (на прикладі ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»)»

Виконав: студентка 4 курсу, групи 7 ЦЗФН
спеціальності 6.030503 Міжнародна економіка
Волосожар Яна Сергіївна

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри МЕН
Уханова Інна Олегівна

ОДЕСА – 2018

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	6
1.1. Поняття зовнішньоторговельної діяльності підприємств	6
1.2. Особливості та чинники здійснення зовнішньоторговельної діяльності підприємств галузі сільського господарства	15
1.3. Методика визначення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств	24
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» НА РИНКАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	29
2.1. Організаційно-економічна характеристика зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»	29
2.2. Аналіз показників зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»	41
2.3. SWOT аналіз чинників зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»	48
Висновки до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» НА РИНКАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	55
3.1. Організаційні заходи з удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»	55
3.2. Географічна диверсифікація діяльності як чинник удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»	63
3.3. Розробка оптимальних маршрутів як чинник оптимізації діяльності підприємства з міжнародного переміщення вантажів	65
Висновки до розділу 3	71
Висновки	73
Перелік використаних джерел	77

ВСТУП

Міжнародні економічні відносини є однією з найбільш динамічно розвинутих сфер економічного життя. Економічні зв'язки між державами мають багатовікову історію. Протягом сторічч вони існували переважно як зовнішньоторговельні, вирішуючи проблеми забезпечення населення товарами, що національна економіка робила неефективно чи не робила зовсім. Зовнішньоекономічна діяльність стає усе більш важливим фактором розвитку народного господарства та економічної стабілізації нашої країни. Зараз немає практично жодної галузі в промислово розвинутих країнах, що не була б пов'язаною зі сферою зовнішньоекономічної діяльності.

На всіх історичних етапах розвитку держави зовнішньоекономічна діяльність впливала на вирішення економічних проблем на різних рівнях: народного господарства в цілому, окремих регіонів, об'єднань, підприємств. Як частина загальної структури народного господарства, зовнішньоекономічна діяльність впливає на удосконалювання внутрішньогосподарських пропорцій, розміщення і розвиток виробничих сил. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, ізолювавшись від світової економічної системи.

Зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших напрямків розвитку підприємництва. Завдяки їй забезпечується покриття потреб країн світового співтовариства у сировині, матеріалах, паливі, енергоносіях, машинах, обладнанні та устаткуванні, товарах широкого вжитку, послугах. Разом з тим зовнішньоекономічна діяльність є суттєвим джерелом валютних надходжень до державного бюджету. В умовах переходу до ринку зовнішньоекономічна діяльність виступає невід'ємним напрямом підприємництва багатьох великих, середніх та малих фірм, які функціонують у промисловості, сільському господарстві, будівництві, зв'язку, на транспорті, у фінансовій сфері тощо.

Проблема активізації та перспектив розвитку зовнішньоекономічної

діяльності вітчизняного АПК є надто актуальною. Україна була і залишається одним із експортерів продуктів харчування до країн, які мають менш сприятливі кліматичні умови для ведення сільського господарства. Проте необхідно, насамперед, забезпечити виробництво всіх видів сільськогосподарської продукції в обсягах, які повністю забезпечать внутрішні потреби країни в продовольстві та виключать економічно і соціально необґрунтований імпорт.

Зовнішньоекономічна діяльність агропромислового комплексу (АПК) з огляду організаційних, економічних, управлінських та адаптаційних аспектів у даний час проходить складний історичний етап становлення, функціонує в жорсткому і деформованому режимі. Ця важлива сфера знаходиться в просторі своєрідних неузгоджених, а також протилежних умов: з одного боку, - в динамічних і несприятливих для України глобальних процесах та явищах світової економіки, а з другого - в недосконалому й інертному національному або, точніше, в регіональному середовищі, з точки зору формування та своєчасного запровадження досконалої нормативно-законодавчої бази.

Дослідження проблем зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів національної економіки, шляхів та методів їх розв'язання знайшли відображення в наукових працях відомих учених-економістів А. М. Візевич, М. І. Дідківського, І. В. Багрова, В. І. Губенка, О. Д. Гудзинського, А. М. Кандиби, В. В. Козика, Ю. П. Макогона, О. М. Онищенко, А. П. Румянцева, В. І. Топіхи, О. І. Яковлева та ін. Однак питання організації ЗЕД підприємств АПК і визначення економічної ефективності експорту певних видів продукції розглянуті недостатньо.

Об'єктом дослідження є процес зовнішньої торгівлі продукцією сільського господарства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні заходи удосконалення зовнішньої торгівлі продукцією сільського господарства ТОВ «ІСМАІЛГРУП» в сучасних умовах господарювання.

Метою роботи є вивчення теоретичних питань щодо зовнішньої торгівлі підприємства галузі сільського господарства та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення на прикладі ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП». Відповідно до поставленої мети були визначені наступні **завдання**:

- 1) визначити економічну сутність поняття «зовнішньоторгівельна діяльність»;
- 2) проаналізувати фактори і умови зовнішньоторговельної діяльності підприємства в галузі сільського господарства;
- 3) визначити методiku оцінки ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств;
- 4) здійснити аналіз зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «ІСМАІЛГРУП»;
- 5) здійснити SWOT аналіз чинників зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»;
- 6) розробити організаційні заходи удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»;
- 7) розглянути впровадження збутової програми удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»;
- 8) розробити заходи із географічної диверсифікації діяльності як чинник удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП»

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. При написанні дипломної роботи були використані наступні методи дослідження: загальнонаукові методи: синтез, аналіз, порівняння, абстрагування, конкретизація, індукція та дедукція, а також спеціальні методи наукових досліджень: методи економічного аналізу, метод логічного узагальнення, таблично-графічні методи, абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз; порівняльний аналіз і групування; розрахунково-аналітичний та метод економічного моделювання.

Інформаційна база дослідження Для написання роботи було використано такі джерела інформації як навчальні посібники, підручники, монографії, публікації у періодичних виданнях, матеріали звітності підприємств, матеріали науково-практичних конференцій, електронні ресурси. Також довідковою базою є нормативно-правові акти України, аналітичні та статистичні матеріали ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП».

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг роботи складає 99 сторінок. Робота включає 30 таблиць, 22 рисунки та список використаних джерел, який складає 50 найменувань.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження зробимо висновки.

1. Зовнішньоекономічна діяльність є одним із важливих чинників стабільного розвитку національного господарства країн світу. Однією з провідних галузей економіки України, яка має величезний потенціал щодо виходу на світовий ринок є агропромисловий комплекс. В умовах переходу України до ринкової економіки велика кількість підприємств агросфери одержали право самостійного виходу на світовий ринок та право самостійного здійснення експортно-імпортних операцій. Проте з отриманням можливості експорту аграрної продукції за кордон українські виробники стикнулися з іншою проблемою – розробкою механізмів адаптації, які б сприяли достатній гнучкості в поведінці суб'єктів господарювання на зовнішньому ринку та прийнятті ними ефективних управлінських рішень.

2. Чинники, які мають вплив на організацію зовнішньоекономічної діяльності підприємств, можна розбити на дві групи: зовнішні та внутрішні. До внутрішніх чинників відносять: масштаби зовнішньоекономічної діяльності; витрати; складність продукції; досвід; контроль. До зовнішніх чинників підприємств відносять: економічна свобода; конкуренція; присутність у державі; ризики. Якщо не проаналізувати ці фактори, які формують систему конкурентного середовища підприємства, неможливо здійснювати практичну роботу на ринку.

3. Методи аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства ґрунтуються на системному, комплексному вивченні, обчисленні та узагальненні впливу чинників на результати його зовнішньоекономічної діяльності завдяки обробці спеціальними способами системи джерел інформації для підвищення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків.

4. ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» є підприємством сфери сільського господарства. Згідно законодавства ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» може здійснювати

зовнішньоекономічну діяльність у тих видах та формах, які не є прямо забороненими чинним законодавством країни, має право на створення дочірніх підприємств, філій та представництв як в Україні, так і за її межами, купувати землю, нерухоме майно.

5. Слід зазначити, що у 2017 р. ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» зібрало 1,71 млн. тонн зернових та олійних культур, що на 76% більше, ніж у 2015 р. Можна побачити, що головний приріст спостерігається по ріпаку (+370%), кукурудзі (+79%) та соняшнику (+38%). Вирощування пшениці зростає повільними темпами.

6. У 2017 році чистий прибуток фірми склав 1981 тис. грн, що на +89% більше, ніж у 2015 році, однак у порівнянні із 2016 роком падіння прибутку склало 6%; виручка від експорту за три роки виросла на 678% і склала 895 тис. грн. Однак це пов'язано, перш за все, не з підвищенням ефективності діяльності, а з розширенням експорту.

7. ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» переробляє соняшник для виробництва комбікормів і соняшникової олії. Виручка від сегмента продажів соняшникової олії в 2017 р. склала 30,2% усієї виручки підприємства, в 2016 р. - 11,4%. У 2017 р. підприємство за контрактувало на експорт 136,44 тис. тонн соняшникової олії (на суму 151311,96 дол), в 2016 р. - 102,15 тис. тонн.

8. Показник валової рентабельності виробництва в 2016 р. зріс до 4,82%, в 2017 р. - до 5,89%, що характеризує більш ефективну роботу підприємства (рис. 2.6). Показник чистої рентабельності виробництва в 2016 р. збільшився до 0,07%, в 2017 р. - зменшився до 0,04%. Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності збільшився до 1,29% в 2016 р. і до 1,75% в 2017 р. за рахунок перевищення темпів зростання операційного прибутку над темпами зростання собівартості. Завдяки зростанню власних джерел засобів у ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» зменшилась кредиторська заборгованість перед банком на 17,1 тис. грн. Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості характеризується збільшенням залежності підприємства від притягування запозичених джерел засобів. Таким чином, можна говорити

про не досить стійкий фінансовий стан підприємства, в основному через нестачу оборотних засобів. Тому на сьогоднішній день для підприємства актуальним є отримання кредиту для розширення виробничої бази підприємства.

9. Аналіз цін на комбікорми у 2016-2017 роках показав, що вони переважно зростають, особливе зростання простежується для таких видів комбікормів: для водоплавних птахів у віці 1-3 тижні – на 1,14 або 17%; для водоплавних птахів віком 9-26 тижнів – 1,16 або 16%. Головна стаття витрат на виробництво комбікормів у ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» припадає на сировину (близька 69%), тому їх ціна має пряму залежність від вартості зернових культур. У 2017 році спостерігався високий врожай зернових, що сприяло їх здешевленню. Наприклад, корми для свиней в цілому подешевшали – на 19%, а для птиці – на 14%.

10. Не всі компоненти комбікормів ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» виробляє самостійно. Серед головних статей імпорту для виробництва цього продукту слід відзначити: премікси, білково-вітамінно-мінеральні добавки та лізин. Експортом підприємства виступають повнораціонні корми на основі зернових сумішей. Аналіз за останні 5 років демонструє, що вартість імпорту виросла на 57%, а експорту – знизилася у 2,1 рази. Більша частина добавок та преміксів (68% імпорту) імпортується з країн Європи, а лізин та хлорид холіну (32%) – закуповується в Китаї. Експорт комбікормів спрямовано у Грузію (54,3%), Єгипет (1,4%), Молдову (36,3%), Туркменістан (9,4%).

11. Підприємство ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» зерно продає не лише в Україні, а експортує до Єгипту, Саудівської Аравії, Грузії, Ізраїлю, Туреччини, Катару. Соняшникова олія та соняшник продається до Данії, Ізраїлю, Туреччини, Кувейту. Аналіз даних показує якщо в 2018 році фактичний попит на експорт соєвих бобів в Турцію перевищить плановий рівень ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» на 25%, то у 2018-2020 рр. фіксується значне падіння фактичного рівня попиту Турції на експорт соєвих бобів з України відносно планових рівнів ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП». Таким чином, ТОВ

«ІСМАІЛ ГРУП» потрібно проведення зовнішнього економічного маркетингу ринку експорту сої для можливої переорієнтації країни експорту.

12. Основні фактори зовнішнього середовища, що впливають на діяльність ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» це попит на сільськогосподарську продукцію (зернові і технічні культури) та комбікорми, політико-правове середовище, яке є нестабільним в Україні, рівень конкуренції, який серед компаній з експорту сільськогосподарської продукції та комбікормів досить високий.

13. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» продемонстрував, що компанія має потенціал для зростання. Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» потребує впровадження певних організаційних заходів. Серед основних заходів такого характеру ми вважаємо необхідними наступні: створити відділ зовнішньоекономічної діяльності, розширення експортної діяльності товариства, впровадити систему прийняття оптимальних управлінських рішень для задачі підвищення ефекту від ЗЕД, підвищення активності щодо участі у міжнародних виставках, ярмарках, конференціях потрібної тематики. Також перспективним для удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» вважається вступ до GAFTA. Це Міжнародна асоціація торгівлі зерном і кормами.

14. Результатом вивчення середовища міжнародного маркетингу є інформація, аналіз якої дає змогу прийняти рішення про принципову доцільність (або недоцільність) виходу підприємства на зарубіжний ринок. В сучасних умовах оптимальним рішенням вважається вихід українського підприємства на ринки країн ЄС. За останні роки в ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП», як по імпорту, так і по експорту, спостерігається стала тенденція зменшення обсягів торгівлі з країнами СНД (Білорусь). За сумою експертної оцінки, більш привабливим для розширення зовнішньоекономічної діяльності, тобто для здійснення експорту зернових культур на сьогоднішній день для ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» є Китай.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність: // Відом. Верхов. Ради України. — 1991. — № 29. — Ст. 377.
2. Господарський кодекс України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15).
3. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: підручник для вузів / І. В. Багрова, Н. І. Редіна, В. О. Власюк, О. О. Гетьман ; за ред. І. В. Багрової. — К., Центр навч. літ., 2004. — 580 с.
4. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібник / О. П. Гребельник, О. О. Романовський. — К.: Деміур, 2003. — 296 с.
5. Конспект лекцій «Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання»: підруч. — Тернопіль: Екон. думка, 2011. — 365 с.
6. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посіб. / М. І. Дідківський. — К.: Знання, 2006. — 463 с.
7. Болюх М. А. Економічний аналіз : навч. посіб. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов та ін.; за ред. М. Г. Чумаченка. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: КНЕУ, 2003. — 556 с.
8. Внешнеэкономическая деятельность предприятия: учебник для вузов / под ред. Л. Е. Стровского. — М.: ЮНИТИ, 1999. — 584 с.
9. Внешнеэкономическая деятельность предприятия: учебник для вузов / под ред. Р. И. Хасбулатова, В. М. Попова. — М.: Междунар. отношения, 2001. — 544 с.
10. Грачев Ю. Н. Внешнеэкономическая деятельность. Организация и техника внешнеторговых операций / Ю. Н. Грачев. — М.: ЗАО «Бизнес-школа. Интел-синтез», 2000. — 592 с.
11. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посіб. / М. І. Дідківський. — К.: Знання, 2006. — 463 с.

12. Вічевич А.М. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. / Вічевич А.М., Матвеев М.Е., Максимець О.В. – Львів: Афіша, 2004. – 272 с.
13. Кваша С.М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і практика / С.М. Кваша. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2000. – 252 с.
14. Торгова Л.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навчально-методичний посібник. / Торгова Л.В., Хитра О.В. - Львів: “Новий світ-2000”, 2006. – 512 с.
15. Фліссак А. Зовнішньоекономічна діяльність України в контексті інтеграційних процесів / Фліссак А. // Журнал європейської економіки. - 2006.- № 2.- 200 с.
16. Вічевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібник / А.М. Вічевич, О.В. Максимець. – Львів : Афіша, 2004. – 140 с.
17. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз : навч. посібник / П.Л. Гордієнко. – К. : Алерта, 2006. – 404 с.
18. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О.П. Гребельник. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 384 с.
19. Лісова Л.О. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємствами Сумської області : автореф. дис. ... к.е.н. / Л.О. Лісова. – Суми. – 2008. – 19 с.
20. Маслак О.О. Облік, аналіз та аудит проведення зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібник / О.О. Маслак, В.Й. Жежуха. – К. : Каравела, 2011. – 400 с.
21. Паска І.М. Організація та економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК : автореф. дис. ... к.е.н. / І.М. Паска. – Миколаїв, 2000. – 19 с.
22. Скоропад І.С. Маркетингове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності господарських суб'єктів України : автореф. дис. ... к.е.н. / І.С. Скоропад. – Київ, 1996. – 19 с.

23. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій : навч. посібник ; за ред. Л.В. Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005 – 185 с.

24. Цьомик Ю.В. Критерії та показники оцінки ефективності зовнішньоекономічної системи країни / Ю.В. Цьомик // Экономика и управление. – 2005. – № 6. – С. 50.

25. Аграрна політика в умовах ринкової трансформації економіки агропромислового комплексу: кол. моногр. / [за заг. ред. П.С. Березівського]. – Львів : Львівський держ. аграр. ун-т, 2006. – 560 с.

26. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посібник / М. Д. Білик. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.

27. Білошапка В. А. Резерви зростання результативності бізнесу в умовах економічного спаду / В. А. Білошапка // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С. 115–117.

28. Блажкун О. Ю. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О. Ю. Блажкун // Національний технічний університет України «КПІ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/73388>

29. Блонська В. І. Економіка підприємства : теорія і практикум : навч. посібник / В. І. Блонська, Т. Г. Васильців, С. С. Гринкевич. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 688 с.

30. Бобов Г.Б. Формування конкурентоспроможності сільського господарства України / Г.Б. Бобов, І.В. Кузьменко, Л.В. Михайлишина // Економічний форум. – 2011. – № 2. – С. 67–73.

31. Гетьман О. О. Економіка підприємства : підручник / О. О. Гетьман. – К. : ЦНЛ, 2006. – 488 с.

32. Голіздра О. Експортувати просто. 10 кроків від виробництва до експорту / О. Голіздра. – Маркет Інфо. – 352 с.

33. Гринишин Г. Шляхи вдосконалення механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери / Г. Гринишин

// Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка. – 2014

34. Денисенко М. П. Зменшення накладних витрат та їх значення в управлінні виробництвом / М. П. Денисенко // Агросвіт. – 2012. – №5. – С. 27-30

35. Зверяков М.И. Мировой кризис и новая модель экономического развития Бюллетень Международного Нобелевского экономического форума. 2010. № 1 (3). Том 1. – С. 138 – 143.

36. Іванова В. В. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / В. В. Іванова. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 472 с.

37. Інформація щодо найбільш рейтингових міжнародних виставково-ярмаркових заходів у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/rei/files/ex/exhibitions_2017.pdf

38. Кирилов Ю. Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації / Ю. Кирилов. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 420 с.

39. Осипчук О. Ефективна співпраця з Іраном: новий перспективний ринок для України / О. Осипчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroportal.ua/ua/views/blogs/effektivnoe-sotrudnichestvo-s-iranom-novyj-perspektivnyi-rynok-dlya-ukrainy/>

40. Осташко Т. О. Оцінки перспектив експорту вітчизняних сільськогосподарських товарів у звт з ЄС / Т. О. Осташко // Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. – В.22. – 205. – С. 147-152.

41. Портер М. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер, пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 234 с

42. Радчук О. В. Дослідження можливих наслідків входження України до ЗВТ / О. В. Радчук // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 8. – С. 5-8.

43. Седикова И. А. Условия экспорта зерновых грузов украины в новых реалиях / И. А. Седикова // Економіка харчової промисловості . – № 1(25). – 2015. – С. 26-32

44. ТОП-20 країн-імпортерів українського зерна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/top-20-krain-importeriv-ukrainskogo-zerna>

45. Янишин Я. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства та шляхи її вдосконалення / Я. Янишин // Львівський національний аграрний університет. – С. 54-58.

46. Янковий О. Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення [монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового]. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.

46. Бала В. В. Практичний аспект формування механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю на прикладі ПАТ «КВБЗ» / В. В. Бала [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3091>

47. ТОВ «ІСМАІЛ ГРУП» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/40909838/

48. Інформація Зернової біржі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://graintrade.com.ua/novosti/zakupivelni-tcini-na-zerno-v-ukraini-na-14-veresnya-2017-roku.htm>

49. 10 карток про Міжнародної асоціації торгівлі зерном і кормами Latifundist. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://latifundist.com/cards/11-imya-ej-gafta-10-kartochek-o-mezhdunarodnoj-assotsiatsii-torgovli-zernom-i-kormami>

50. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БОРОШНОМЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] // Е-КОНФЕРЕНЦІЇ. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://econf.at.ua/publ/konferencija_2014_10_16_17/sekcija_5_ekonomichni_nauk_i_perspektivi_rozvitku_boroshnomelnogo_kompleksu_ukrajini/8-1-0-140